

ISBN byter kostym

av Mathias Lindquist

ISBN- a radical makeover

Look inside almost any book, and you will find an ISBN (International Standard Book Number). Due to electronical publishing and changes in the publishing industry, the ISBN system has been running out of numbers. The new revision will increase the capacity of the system. The solution, simply put, is that the length of the ISBN number changes from ten to thirteen digits, effective 1 January 2007. This will affect publishers, distributors, libraries, bookstores and others who are in the book supply chain.

Det ligger i tiden att allting ska utsättas för en s.k. makeover. ISBN-systemet har sedan starten på 60-talets mitt sett likadant ut, men nu har tiden hunnit ikapp. För att ISBN inte ska bli en bristvara så är den fjärde revideringen av standarden den mest genomgripande hittills. Från att ha varit ett tiosiffrigt nummer blir ISBN fr.o.m. 2007 trettonsiffrigt.

Vad är ett ISBN?

Nyttan av att med ISBN kunna identifiera böcker behöver inte förklaras för den som arbetar i bokbranschen. Det är ett av flera standardnummersystem som används dagligen utan att man nämnvärt tänker på dem. Andra identifikatorer är ISSN (för serier), ISMN

Mathias Lindquist är kontaktperson på Svenska ISBN-centralen vid Kungl. Biblioteket, där han även arbetar med inkommande pliktleveranser.

(musiktryck) och nu senast URN:NBN (digitala resurser). Inte sällan ser man dessa i kombination på en skrift.

En förklaring av numrets uppbyggnad kan dock vara på sin plats då det klargör varför systemet måste ändras.

I dagsläget är ISBN ett tiosiffrigt nummer som är uppdelat i fyra block. Det ska vara bindestreck eller mellanslag mellan dessa grupper för att öka läsbarheten, men ibland saknas detta. De fyra blocken har alla en betydelse:

Områdesbeteckning – Förlagsbeteckning – Titelbeteckning – Kontrollsiffra

Om man tar ISBN 91-7390-035-4 som exempel, så kan man utläsa följande ur dessa siffror: 91 står för språkområdet Sverige, 7390 är förlagsnumret som tillhör Svensk förening för informationsspecialister och 035 är "löpnummer". Kontrollsiffran 4 är uträknad på basis av de föregående nio siffrorna och med den upptäcker man felaktiga nummer. I de fall kontrollsiffran blir 10 ersätts den av bokstaven X, något som alltid förbryllar de som ansökt om ISBN.

Detta är ett exempel på hur ett ISBN kan se ut, men ett par stickprov i vilken bokhylla som helst visar att numren kan ha olika storlek på de fyra blocken. Utgivare med stor utgivning får en kort förlagsbeteckning och därmed en större svit med titelnummer. För små förlag gäller det motsatta att förlagsbeteck-

ningen blir lång och titelbeteckningen bara en eller två siffror.

Det finns även annat som påverkar tilldelningen av nummer. Av praktiska skäl har Svenska ISBN-centralen valt att reservera vissa nummersviter för särskilda utgivningar. För utgivare med liten utgivning använder vi nummersviten 631 och till doktorsavhandlingar 628.

Varför behövs en förändring nu?

ISBN-systemet utvecklades bl.a. av ett förlag i England på 60-talets mitt och blev internationell standard ett par år senare. Till Sverige kom det 1971, och det är Kungl. biblioteket som har administrerat det ända sedan dess.

Vid denna tidpunkt trodde man att systemets kapacitet skulle räcka för en överskådlig framtid. Man garderade sig genom att ge länder med stor bokproduktion fler ISBN än länder med mindre behov. Att vi ändå har nått vägs ände har flera orsaker.

Medielandskapet ser helt annorlunda ut än vid starten. Stora förändringar har skett även sedan sista revideringen 1992. Tekniken har gjort det enklare och billigare att framställa trycksaker. Med Internet kom ett nytt sätt att publicera sig och lokala ISBN-kontor världen över tvingades ta ställning till om sådant som publicerades på nätet kunde ha ISBN. (Och ja, motsvarar det en monografi kan ISBN sättas på en nedladdningsbar pdf-fil.)

Lägg till detta nationella olikheter i hanteringen av ISBN. Medlemsländerna följer samma standard, men praxis kan variera. I Sverige delar vi ut enstaka nummer till utgivare, vilket har gjort oss till smått excentriska i våra utländska kollegors ögon. Där har man i samma läge valt att dela ut listor med hundra ISBN till en utgivare som kanske bara behöver tio nummer. Sakta men säkert har förbrukningen av ISBN ökat, och i systemet har inte funnits någon hjälp. Tvärtom borgar den hierarkiska

uppbyggnaden med block av olika betydelser för en inbyggd begränsning.

En utökning av systemets kapacitet var därför nödvändig. Arbetet med att göra en fjärde revision av ISBN-standarden påbörjades 2002, standarden utkom under fjolåret och vid årsskiftet 2006-2007 träder den i kraft.

Vad består förändringen av?

Då man började med arbetet fanns flera olika idéer. Skulle man göra ISBN till ett s.k. dumb number som ISSN där siffrorna inte betydde något? Eller var det bättre att införa bokstäver i numret och på så vis öka kapaciteten?

Inget av detta föll ISO-ansvariga på läppen. Istället valde man en lösning som hela tiden funnits där på baksidan av varje bok. ”Same, but different” kan man beskriva den lösningen som. Numret blev helt enkelt tre siffror längre.

Tidigare hade jag ISBN 91-7390-035-4 som exempel. Hur skulle detta ISBN se ut om boken ges ut nästa år? Här syns det gamla numret, ISBN-10, överst och det nya, ISBN-13, underst.

ISBN-10: 91-7390-035-4

ISBN-13: 978-91-7390-035-5

Blocken i det nya numret har följande innebörd:

Prefix (978) - Områdesbeteckning (91) - Förlagsbeteckning (7390) - Titelbeteckning (035) - Kontrollsiffra (5)

De tre nya siffrorna är 978 som är prefix och som hädanefter kommer att inleda varje ISBN. Som en följd av detta måste man räkna om kontrollsiffran på nytt. På basis av de 12 första siffrorna blir den 5 istället för 4. I övrigt ändras ingenting och dagens tre inledande block har kvar samma betydelse.

Nästan alla böcker i bokhandeln har numera en streckkod på baksidan. Streckkods-systemet EAN utvecklades för att skapa en standard för dagligvaror, och i Sverige började det användas på böcker vid 80-talets mitt. Så här kan det se ut:

ISBN står överst, den grafiska EAN-symbolen i mitten och underst dess numeriska sifferkod. Denna är 9789173900355. Minus bindestrecken är denna EAN-kod identisk med ISBN-13: 978-91-7390-035-5.

Förändringen består i att ISBN-systemet integreras med EAN-systemet. 978 är det prefix som EAN har för böcker. Fördelen är att vi hädanefter har ett enda nummer för alla produkter i en bokhandel och ett bibliotek. Detta nummer är redan välbekant för bokbranschen och kan hittas på varenda bok som har en streckkod.

Övergången i praktiken

För att övergången ska gå så smidigt som möjligt har vi rekommenderat att man i år använder båda nummerformerna på det som ges ut. Det är därför det idag är vanligt att det på titelsidans baksida ut på följande vis:

ISBN-10: 91-7390-035-4

ISBN-13: 978-91-7390-035-5

I år kallas numren för ISBN-10 och ISBN-13, men nästa år försvinner detta. Streckkoder ska se ut som vanligt under detta år.

Vi har också rekommenderat att man konverterar sina ISBN till det nya formatet i år.

Detta kan man göra själv eller med en konverterare som vi tillhandahåller via vår hemsida. Man behöver inte ansöka om nya nummer, utan kan använda de man redan har. Redan utgivna böcker behöver inte märkas om, har de en streckkod har de redan ett ISBN-13.

En bok hanteras av en lång rad av aktörer. Den distribueras, säljs i bokhandel och lånas ut av bibliotek. I varje led används ISBN som ett unikt artikelnummer. Därför är det nödvändigt att man ser över sin användning av ISBN och ser till att ISBN-13 kan hanteras. Man ska t.ex. kunna söka i kataloger på 13-siffriga ISBN nästa år.

ISBN delas ut till alla som har behov av det och som har en svensk postadress. I vårt ISBN-register finns därför en brokig skara med alltifrån stora kommersiella förlag till myndigheter, företag, skolor, föreningar och privatpersoner. Att döma av den kontakt vi har med våra användare, är medvetenheten om förändringen stor. Vi räknar ändå med att det kommer att dyka upp problem, men hoppas de ska vara överkomliga. 10-siffriga ISBN är något vi kommer att leva med ett tag till och som inte kommer inte att försvinna vid årsskiftet.

Framtiden för ISBN och andra standardnummersystem.

Förändringen av ISBN sker i en tid av stora förändringar. Det internationella huvudkontoret för ISBN flyttar från Berlin till London och tas över av organisationen EDitEUR. Borta i horisonten ser vi, trots den nya standarden, ännu en förändring. Då nummer med prefixet 978 tar slut, kommer det att ersättas av 979 som reserverats för böcker i EAN-systemet. Exakt när detta byte sker är inte klart.

Det råder stor aktivitet vad gäller andra standardnummer. Arbete pågår för att revidera ISMN-standarderna och göra även detta till ett 13-siffrigt nummer. För digitala resurser finns URN:NBN som Kungl. biblioteket delar ut.

Utomlands är kommersiella aktörer intresserade av ISTC (International Standard Text Code, som identifierar textuella verk) och ISPI (International Standard Party Identifier, som identifierar personnamn). ONIX är en annan standard för representation och kommunicering av metadata som EDitEUR utvecklar och underhåller. Det finns i nya ISBN-standardens rekommendationer om att ISBN och publikationens metadata ska knytas samman.

I ekonominyheterna talas det ofta om

”marknaden” som en pådrivande kraft, och det gäller även ISBN. Bokförlag, boksäljare och bokköpare kan komma på nya former att ge ut, sälja och köpa böcker som kan skapa förändringar vi inte räknat med. Ett exempel är att sökmotorn Googles digitalisering av böcker har skapat intresse hos amerikanska förlag att sätta ISBN på varje kapitel.

För den som vill följa utvecklingen på området, rekommenderas ett besök på Svenska ISBN-centralens hemsida, www.kb.se/isbn/.

13th. Nordic Conference on Information and Documentation

“The Human side of IT”

Stockholm Sweden, 18-19 June, 2007

Welcome to Aula Magna, Stockholm University, all librarians, information specialists, web designers, document specialists in archiving – and anybody else interested in the theme: “The Human Side of IT”!

Among the topics:

The Second Internet Revolution

•

International Information Architecture

•

Ubiquitous computing

The programme will be available in October 2006 at the conference website: nordiod2007.sfis.nu

The 13th Nord I&D is arranged by the Swedish Association for Information Specialists in co-operation with colleagues from Denmark, Finland, Iceland and Norway